

Josep Montaner i Giró *

1. INTRODUCCIÓ

Catalunya compta amb una gran diversitat fitogenètica, que presenta grans possibilitats pel seu ús ornamental. Però aquest capital vegetal, fins ara, només ha estat aprofitat per altres països perquè han disposat d'adequades estructures empresarials, tecnològiques i comercials.

Des de l'any 1987, l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentària (IRTA) està treballant en aquest tema, i va ser el 1992 quan va obtenir els primers resultats.

Investigació Ornamental SA (INORSA), creada el 1992, va tenir la missió de posar les bases per a la transferència i la comercialització dels productes obtinguts. Així, va engregar el projecte IRTA-INORSA per obtenir plantes de jardineria, a base d'espècies silvestres.

2. EL PROJECTE DE L'IRTA CONSTA DE TRES LÍNIES D'ACTIVITATS

- Adaptació al cultiu d'espècies silvestres de *Limonium*
- Selecció d'espècies del gènere *Aquilegia*, pel cultiu en test
- Recol·lecció i avaluació de plantes silvestres mediterrànies

De la tercera activitat, es van detallar les espècies avaluades fins el 1992.

2.1. El *Limonium olympic*

El gènere *Limonium* o *Statice* ja és conegut en floricultura. El seu cultiu tradicional ha tingut últimament un important desenvolupament. Les espècies conegudes són: *Limonium fruticans*, *L.latifolium*, *L.oratum*, *Lsinuatum*, *L.suworowii*, i *L.tataricum*.

* Institució Catalana d'Estudis Agraris, Carrer del Carme, 47, 08001 BARCELONA

L'objecte de la primera realització de l'IRTA-INORSA va ser una espècie de *Limonium*, silvestre en bona part del litoral mediterrani, concretament el *Limonium serotinum*, totalment desconegut com a planta de jardí. És resistent a la salinitat, creix a l'aire lliure i és molt poc exigent en el reg.

Es va denominar *Limonium olympic* perquè va ser la base dels rams lliurats amb motiu dels Jocs Olímpics de Barcelona 1992.

Aquesta creació de l'IRTA-INORSA va aconseguir, per primera vegada, que una empresa catalana exportés la seva tecnologia. L'empresa israelí Danzigher va subscriure un acord de «transferència tecnològica», pel qual Danzigher tenia la distribució en exclusiva del *Limonium olympic* a Israel, Turquia i Egipte. La empresa catalana tingué, com a contraprestació, un *royalty* per cada unitat de planta venuda.

2.2. L'Aquilegia

En segon lloc, es va treballar amb el gènere *Aquilegia*, concretament l'*A. vulgaris*, amb flors molt característiques, en forma de campaneta amb un esperó. Essent de color blau, l'objectiu era obtenir altres colors: blanc, rosa, groc i mixtos. També interessava que la planta fos més compacte i de tija més curta, en comparació a les cultivades fins aleshores. Els resultats esperats han estat diferits a causa de la sensibilitat pels paràsits com aranyes, trips, etc.

2.3. Algunes espècies silvestres en fase d'avaluació per l'IRTA

<i>Artemisia pedemontana</i>	<i>Lotus creticus</i>
<i>Achillea millefolium</i>	<i>Lotus corniculatus</i>
<i>Anthyllis vulneraria</i>	<i>Mirsiphyllum asparagoides</i>
<i>Caltha palustris</i>	<i>Myrtus communis</i>
<i>Cistus salvifolius</i>	<i>Ononix natrix</i>
<i>Convulvulus cantabrica</i>	<i>Petrocoptis pyrenaica</i>
<i>Coronilla minima</i>	<i>Peocama pendula</i>
<i>Corydalis ochroleuca</i>	<i>Potentilla sp</i>
<i>Dephinium cassanieanum</i>	<i>Pulsatilla vulgaris</i>
<i>Dianthus subacaulis</i>	<i>Pulsatilla alba</i>
<i>Filipendula vulgaris</i>	<i>Saxifraga sp</i>
<i>Festuca sp</i>	<i>Sedum sp</i>
<i>Fumaria sp</i>	<i>Silene alpestris</i>
<i>Hippocrepis sp</i>	<i>Ranunculus ficaria</i>
<i>Globularia alypum</i>	<i>Reseda complicata</i>
<i>Halimium umbellatum</i>	<i>Trollius europaeus</i>
<i>Hypericum polyphyllum</i>	<i>Thymus vulgaris</i>
<i>Isatis trinchana</i>	<i>Teucrium heterophyllum</i>

També van ser objecte de prospecció les següents lleguminoses per jardineria: *Cytisus scoparius*, *Genista sp*, *Spartium junceum*, *Acacia*, etc.

3. UN TREBALL DEL SERVEI DE PARCS I JARDINS DE MÚRCIA

Amb una experiència de quatre anys, s'aconseguien conèixer diverses plantes noves, originàries d'Àfrica del Sud, d'Àsia i d'Austràlia. Es tracta, entre d'altres, de *Grewia* (Àfrica del Sud), *Dais* (Àfrica del Sud), *Brachylaena* (Àfrica del Sud) i *Sesbania* (Brasil). Totes quatre ja eren conegudes com a plantes de jardí ja que figuren en el llibre *Las plantas de jardín cultivadas en España*, de Joan Pañella (1991).

4. PRIMER CATÀLEG DE NOVES VARIETATS DE FLOR. IRTA-INORSA

El 20 de novembre de 1993, al Centre IRTA de Cabrils, es va presentar el primer catàleg realitzat per INORSA que representà que, per primera vegada, es feien públiques unes investigacions, que responien a cinc anys de treballs, des de 1988 fins 1993.

En primer lloc, es va parlar del *Limonium olympic*, ja conegut, al qual es van afegir els següents:

- *Limonium sinensis*, var SUNLIGHT. Origen silvestre. Flor groga
- *Limonium pectinatum*, var MEDIROSE. Origen silvestre. Flor rosa
- *Limonium perezii*, var BLUE ART. Origen silvestre. Flor blava

Les noves varietats de clavell procedeixen de progenitors coneguts en jardineria, i totalitzen vuit clavells nous.

Pere Cabot, incorporat a l'equip investigador a principi de 1993, inicià l'estudi de noves espècies silvestres per usar en jardineria, flor tallada, verd ornamental d'acompanyament o test.

Pel que fa al clavell, es recorre a la hibridació interespecífica entre espècies silvestres de *Dianthus*.

5. TAPISSANTS SILVESTRES PER A JARDINERIA

En el Congrés d'Horticultura de Portugal de 1996 es va presentar un assaig sobre la capacitat entapissadora de quatre plantes silvestres.

Els autors són Pere Cabot, de l'IRTA de Cabrils, també autor d'altres estudis citats, i Josep M. Pagès, de l'Associació de Viveristes de Girona.

L'assaig demostra que la capacitat entapissadora de dues de les espècies estudiades és superior a la dels dos testimonis, que van ser la *Hypericum calycinum* i l'*Arctostaphylos uva-ursi*.

El *Lotus creticus* (ja conegut en jardineria) i la *Hypericum polyphyllum* (silvestre) són les espècies que han destacat. La *Putoria calabrica* (silvestre) i la *Heuchera sanguinea* (coneguda en jardineria) han tingut resultats inferiors als testimonis.

Les espècies silvestres van ser arrelades a partir d'un esqueix realitzat a l'IRTA de Cabrils, pels autors. Els testimonis van ser en plantes d'un any, produïdes per un viver comercial.

En el quadre següents es resumeixen els resultats de les experiències, junt amb les característiques de les floracions.

Nom	Espai tapissat, cm ²	Color flor	Època de la floració
<i>Lotus creticus</i>	900	groga raïm terminal	de maig a setembre
<i>Hypericum polyphyllum</i>	700	groc brillant raïm terminal	de maig a agost
<i>Arctostaphylos uva-ursi</i> (testimoni)	400	rosada o blanquinosa raïm terminal	de maig a juliol
<i>Hypericum calycinum</i> (testimoni)	380	groc brillant solitària terminal	de maig a setembre
<i>Putoria calabrica</i>	440	rosa blanquinosa raïm terminal	de juny a octubre
<i>Heuchera sanguinea</i>	380	vermell rosat acampanada	d'abril a agost

El *Lotus creticus* ompli el seu espai (900 cm²) en tres mesos i mig. En segon lloc, la *Hypericum polyphyllum*, amb (700 cm²), i amb el mateix temps la *Putoria calabrica*, aporta un recobriment de gran densitat.

La *Hypericum polyphyllum* podria substituir a la *H. calycinum* ja que és resistent al rovell.

Aquestes tapissants poden tenir aplicació en jardineria, fins i tot en zones d'autopistes, en llocs irregulars i inaccessibles.

Les tapissants protegeixen el terreny de l'erosió i redueixen l'evaporació del sòl. En aquest cas, la seva rusticitat facilita la seva implantació i s'adapten al paisatge.

6. DES DE LA PLANTA SILVESTRE FINS A LA VARIETAT COMERCIAL

El procés que se segueix fins a l'obtenció de varietats comercials es desenvolupa en cinc fases:

1. Prospecció, elaboració d'un llistat de gèneres i espècies considerats d'interès.

2. Recol·lecció, preferentment llavor. També es pot utilitzar la reproducció vegetativa.

3. Obtinguda la llavor, s'estudia el procés de multiplicació i s'avalua la seva viabilitat, així com el control de poblacions per evitar la introducció de plantes invasores.

4. Amb resultats positius, s'entra a la fase de domesticació: s'estudia la tècnica de cultiu, el possible ús ornamental i les diferents modalitats de cultiu. Finalment es preparen les formes de presentació.

5. Transferència al sector. Aquesta era la missió d'INORSA, durant el seu curt període de funcionament. És necessari presentar les noves espècies o varietats als professionals a través d'associacions de productors. I, paral·lelament, cal conscienciar al consumidor sobre els avantatges de la planta silvestre i autòctona. Aquesta última, pot ser silvestre o cultivada.

El sector productor de planta, en aquest cas la cooperativa de viveristes CORMA, manifestà que havien realitzat importants esforços per produir planta autòctona, però que no s'acabava d'introduir al mercat. També, van comentar que, sovint, les «novetats» presentades eren espècies procedents del mediterrani o exòtiques, ja conegudes però poc utilitzades i, en general, sense figurar en els circuits comercials.

El comentari de CORMA sobre la major producció pel jardí que pels punts de venda, es refereix concretament a clients de *gardens* i de xalets. És molt important, però, la producció per obres públiques, que demana grans quantitats de plantes i, que el no poder reunir-les aquí, fa que s'hagin d'adquirir a l'estranger, principalment a Itàlia.

Els avantatges de la planta silvestre (major resistència, fàcil adaptació, mínim manteniment) en són una bona promoció i més si presenta floració interessant. Les realitats aconseguides i les perspectives dels treballs en curs, són una garantia de la lògica difusió d'aquest important recurs per la jardineria.

BIBLIOGRAFIA

- CABOT, P. de (1997). «Tapizantes silvestres: nuevas especies con futuro». *Plant Flor*, núm. 2, p. 49.
- «Intensa investigación para encontrar las mejores especies mediterraneas». *Plant Flor*, núm. 2, p. 49.
- MONTANER, J. de (1993). [Proyecto IRTA-INORSA], «Plantas silvestres para uso ornamental». *Plant Flor*, núm. 5, p. 50.
- «Presentación del catálogo de nuevas variedades de flor en Cabrils». *Plant Flor*, núm. 6, p. 22.
- PAÑELLA, J. de (1991). *Las plantas de jardín cultivadas en España*. Floraprint
- REDACCIÓ (1996). VI Jornada puertas abiertas CORMA. «Comercialización de la planta autóctona». *Plant Flor*, núm. 5, p. 20.
- «Ecofisiología: la planta autóctona y el ambiente». *Plant Flor*, núm. 5 i 6, p. 64.